

K 101503 – ZÁRÓJELENTÉS

A főbb projektesemények formai ismertetése:

„A misztika fogalmai és hagyományai az európai gondolkodásban” című projekt, melynek keretei között tíz kutató működött együtt, elsősorban a Károli Gáspár Református Egyetemen, illetve más intézményekben valósult meg. A kutatás kézzelfogható eredménye bő negyven megjelent publikáció (ebből öt, részben külföldi megjelenésű könyv: monográfia vagy önálló tudományos eredménynek minősülő forrásközlés), és számos további, megjelenés előtt álló közlemény. A projekt egyrészt diakrón módon átfogta az európai misztika fejlődését a késő antikvitástól a modernitásig, másrészt nem kis részben fiatal kutatók bevonásával folyt le. A projekt létesített egy tudományos munkatársi állást is Dr. Tóth Anna Judit kiemelkedően tehetséges posztdoktori kutató számára a KRE BTK Szabadbölcsészet Tanszékén. A projektnyitó nemzetközi konferencia anyaga átesett a vaklektoráltatási folyamaton, és jelenleg már a nyomdai előkészítés stádiumában van a berlini Springer Verlagnál (*The Immediacy of Mystical Experience*, szerk. Vassányi M., Sepsi E., Daróczy A., 2016. ősz); a projektzáró nemzetközi konferencia (2015. november) anyaga pedig már beérkezett a szerzőktől, szerkesztés alatt áll, és a L'Harmattan France kiadónál fog megjelenni 2017-ben Párizsban.

A projekt eredeti futamidejét négy évre terveztük, 2012. január 1-től 2015. december 31-ig. Az OTKA a szabályainak megfelelően 2017. január 31-re tolta ki a projektzárás időpontját, mivel a kutatóhely, a Károli Gáspár Református Egyetem nem költségvetési intézmény. 2015 decemberében ehhez az új zárási időponthoz képest kértünk további fél év határidő-módosítást, hogy a költségvetésben maradt, külföldi kutatóúra költhető összegeket fel tudjuk használni, és hogy egyes nagy volumenű, klasszikus nyelvből történő fordítási munkákat be tudjunk fejezni. Az engedélyt megkaptuk a hosszabbításra (ezúton is tisztelettel köszönjük!), így a projekt végül 2016. július 31-én zárult. Az elhúzódó munkákat sikeresen elvégeztük, és számos kollégánk tudott még a projekt utolsó hónapjaiban kutatóúra menni.

A projekt során személyi változás nem történt, minden kutató az eredetileg tervezett időszakban működött együtt. A projekt (eredetileg nem tervezett) hosszabbításában azonban már nem vett részt Dr. Tóth Anna Judit tudományos munkatárs, mivel az ő munkaszerződése a KRE-vel 2015. december 31-ével lejárt.

A projekt hosszabbítása alatt egyszer, 2016. júliusában nyújtottunk be kérelmet költségvetési sorok közötti átvitelre a sikeres pénzügyi zárás érdekében. A 3.1-es („Külföldi kutatóút és konferenciárészvétel”) és 3.2-es („Készletbeszerzés”) sorokon ugyanis maradványösszegek

keletkeztek, míg előre nem látott kisebb tételeket kellett könyvelnünk az 1.7-es, 3.3-as és 4-es sorokra. A nem tervezett költségek egytől-egyig a jó szakmai megvalósítás érdekében történtek.

A 3.1-es soron azért keletkezett maradék, mert nem minden kutató tudta vállalni – eredeti ütemezés szerint vagy egyáltalán – a számára betervezett külföldi kutatóutat, konferenciárésztvételt egyrészt az ezek járulékos költségei miatt, másrészt mert szinte kivétel nélkül mindig utófinanszírozással térítettünk költséget, és volt olyan kollégánk, akinek ez nehézséget jelentett. Ezenkívül túlbecsültük a projekthez tervezett nemzetközi konferenciák költségeit is.

A 3.2-es sor maradékát az magyarázza, hogy a készletbeszerzést néhány kezdeti laptop-vásárlás után csúsztottuk.

A 3.3-as soron ezzel szemben 35.500 Ft konferenciárésztvétellel kapcsolatos útiköltség (benzinköltség) keletkezett Dr. Hamvas Endrénél, amelyet csak ide tudtunk könyvelni. Nem láttuk előre, hogy társkutatónk, aki nemrég önálló monográfiát is publikált a kutatott témájában, autóval fog utazni, ezért eredetileg ide nem terveztük ezt az összeget. Másrészt idekönyveltük Dr. habil. Kendeffy Gábor szenior kutatónk belföldi szállásköltségét (Magyar Patrisztikai Társaság éves konferenciája), hiszen ezt a külföldi szállásköltségek sorára nem tehattuk. További kisebb tételek erednek itt nemzetközi könyvtárközi kölcsönzésből, szakirodalom fénymásolásából.

Az 1.7-es sorra került Dr. Sepsi Enikő dékán asszony párizsi kutatóútjának eredetileg nem tervezett napidíja. Napidíjat eredetileg nem terveztünk senkinek, mert úgy látszott, hogy minden idetartozó forrást fel fognak emészteni a szállás- és útiköltségek. Miután végül ez nem így történt, a projekt legutolsó periódusában már lehetővé tettük napidíj felvételét.

A 4-es sor költségátültetése a Dr. Daróczi Anikó számára vásárolt táblagép költségéből ered. Nemzetközi szinten is igen produktív szenior kutatónk laptopja tönkrement a Hadewijch-levélkiadási projektjének közepén, és a táblagép nélkül egyáltalán nem tudott volna továbbdolgozni, hiszen ehhez Hollandiában kellett tartózkodnia különböző kutatóhelyeken, ahol szakértőkkel konzultált.

Egyéb előre nem látott esemény, kiadás nem történt.

A projekt lefolyásának és eredményeinek tartalmi ismertetése:

A projekt kezdettől fogva kapcsolódott a KRE BTK-n működő „Misztikus hagyományok” kari kutatócsoport (vezető: Dr. Daróczy Anikó) tevékenységéhez, de négy külső kutatót is bevont. OTKA kutatócsoportunk a támogatási időszak alatt így mindig együtt ülésezett a „Misztikus hagyományok” kutatócsoporttal egy-két havonta a KRE BTK Reviczky utcai épületében. Az ülések felolvasóülések, előadások voltak, melyeken minden kutató legalább egyszer – vetített prezentációval kísérve – bemutatta kutatását. Az előadásokat plenáris diskusszió követte. Miután a „Misztikus hagyományok” kutatócsoport pszichológus, antropológus, néprajzos tagjai is megjelentek, ezért a megbeszélések interdiszciplináris jellegűek voltak.

A rendszeres felolvasóülések mellett két nagy nemzetközi konferenciát és egy hazai konferenciát szerveztünk. A projektnyitó konferencia címe „Reflections on the Immediate Experience of God in the European Tradition” volt (2013. május 21-22.). A rendezvény külföldi előadói különösen holland és belga egyetemekről, kutatóhelyekről érkeztek. Összesen 21 előadás hangzott el angol, német vagy francia nyelven.

Magyar nyelvű konferenciánk címe „Istenfogalom és istenérvek a világ filozófiai hagyományaiban” volt (2014. május 9-10). A 22 előadót felvonultató konferencia a vallási élmény fogalmi alapjait térképezte fel, a kutatócsoport résztvevői mind a saját, projekttes kutatási témájukban adtak elő. A konferencia anyagát jelenleg szerkesztjük (Dr. habil. Kendeffy Gábor és Dr. Vassányi Miklós). A budapesti L'Harmattan Kiadó vállalkozott a kötet kiadására, a megjelenés még idén várható.

A projektzáró konferencia az „Initiation into the Mysteries” címet viselte (2015. november 20-21.). A két napon összesen 37 angol nyelvű előadás hangzott el, az előadók nagy száma miatt szükség volt párhuzamos szekciókra is. Az első nap végén állófogadást, a második nap végén középkori holland zenei koncertet tartottunk (Dr. Daróczy Anikó). – Mint fentebb említettük, mindkét nemzetközi konferencia anyaga megjelenik *peer review*-t használó nagy nemzetközi kiadóknál. Minden projekttes kutató előadott mindkét nemzetközi konferencián is.

A projekt lényegi része azonban a kutatók egyéni vállalásaiban valósult meg, négy területen: 1. konferenciaelőadások; 2. tanulmányok; 3. klasszikus misztikus szövegek hiánypótló fordítása; 4. monográfiák. Lényegileg minden vállalást teljesítettünk, néhány esetben túlteljesítettünk.

Vezető kutatóként fő vállalásom Ál-Areopagita Szent Dénes kutatása, a *De divinis nominibus* hiánypótló fordítása, és Dénes fő forrása, Proklos *Elementatio theologiae* c. művének részleges fordítása volt, valamint tanulmányok írása ezekben a témákban (teofánia, Proklos hatása Dénesre, az isteni jóság értelmezése Dénesnél). E fő vállalások mind teljesültek (Proklos *Elementatiójának* első 51 tétele készült el magyarul, ld. repozitórium; 3 tanulmány angol nyelven is készült, és részben már megjelent). Egyelőre a *De divinis nominibus* első két része jelent meg folyóiratban, a többi részt a repozitóriumban elérhető. A kutatás során publikáltam több tanulmányt Hitvalló Szent Maximosról, Dénes legnagyobb szellemi tanítványáról is, megvédtem egy történettudományi doktori értekezést Maximosról, és kiadtam Dénes legnagyobb latin szellemi utódának, Johannes Scottus Eriugenának *Periphyseon* c. művéből az első könyv magyar fordítását.

Tóth Anna Judit (KRE BTK), a projekt koordinátora a késő antik misztikával és teurgiával foglalkozott, különös tekintettel Jamblikhoszra. 3 ilyen tárgyú megjelent tanulmánya mellett több kéziratban is vár megjelenésre.

A projekt szeniorjai Daróczy Anikó és Bányai Ferenc voltak. Bányai Ferenc (ELTE ÁJK) Eckhart Mester-specialista. Ilyen tárgyú vizsgálódásai mellett azonban a korabeli iszlám teológiára (Avicenna) is kitekintett. Négy publikált cikke mellett további kettő vár megjelenésre.

Másik szeniorunk, Daróczy Anikó (KRE BTK) a XIII. századi flamand misztikus, Hadewijch különböző műveivel foglalkozott mint filológus és eszmetörténész és mint zenész, előadóművész is. A projekt keretei között Hadewijch összes levelét adta ki angol fordításban (Leuven: Peeters Publishers), és tanulmányokat publikált, valamint Hollandiában több körúton is tartott előadásokat a flamand misztikáról. Hadewijch dalainak magyar fordítása heteken belül megjelenik (ld. alant).

Hamvas Endre posztdoktori társkutató (Gál Ferenc Hittudományi Egyetem) a hermetikus korpusz vizsgálatát vállalta, középpontban a megismerés fogalmával. Kutatásának eredménye két cikk és egy monográfia.

Kendeffy Gábor társkutató a projekt negyedik évében és hosszabbításában vett részt. Egy angol nyelvű tanulmányt és egy angol recenziót publikált. Szerkeszti az *Istenfogalom és istenérvek* c. kötetet, 3 tanulmánya áll megjelenés előtt, és 3 konferenciaelőadást tartott a kutatási témájában.

Németh Csaba társkutató az ún. szentviktoriak misztikájával foglalkozott. Úttörő munka árán elkészült a vállalt szöveggyűjtemény erről a magyar nyelven ismeretlen korszakról és szerzőcsoportról (ld. repozitórium). A fordítást a projekt kutatói, Hamvas Endre és Tóth Anna Judit lektorálták is. Elkészült a vállalt tanulmánygyűjtemény is (ld. repozitórium).

Ötvös Csaba társkutató egy évig, a projekt első évében volt a kutatócsoport tagja. Témája a görög és kopt nyelvű gnoszticizmus volt. Magyar nyelvű cikke megjelent a *Bronte* c. gnosztikus forrásszövegről, és a *Bronte* fordítása is elkészült (ld. repozitórium), megjelenés előtt áll.

Parlagi Gáspár doktorandusz társkutatónk szakterülete a korai monaszticizmussal kapcsolatos görög és kopt források. Két tanulmánya (egy angol és egy magyar nyelvű) közlésre elfogadva vár a megjelenésre. A *Vertus de Saint Macaire* c. gyűjtemény fordítása is elkészült (ld. repozitórium). A fordítás a *Katekhón* c. folyóiratban jelenik meg remélhetőleg még idén.

Sepsi Enikő társkutató kutatásának témája a modern, részben kortárs magyar és francia misztika volt, közelebbről S. Weil, Pilinszky J. és V. Novarina életműve. Munkájának eredménye hat, részben francia nyelvű tanulmány, két szerkesztett kötet, és egy francia nyelvű monográfia.

A publikált tanulmányokat, fordításokat, monográfiákat feltüntettük az elektronikus úrlap megfelelő rovatában, ezért a továbbiakban csak az elkészült, megjelenés előtt vagy közlésre elfogadott álló szövegeket soroljuk fel.

Bányai Ferenc:

„The „Eternal Birth” and the Soul. An Initiation by Meister Eckhart. Szerkesztés alatt: A. Daróczy, E. Sepsi, M. Vassányi, eds.: *Initiation into the Mysteries*, L’Harmattan France, 2016.

„Tudás, lelki készségek és istenfogalom Avicenna filozófiájában.” Szerkesztés alatt: Kendeffy G.–Vassányi M., szerk.: *Istenfogalom és istenérvek a világ filozófiai hagyományaiban*, L’Harmattan Budapest, 2017.

Daróczy Anikó:

Daróczy A., Rakovszky Zs., ford.: *Hadewijch dalai*. L’Harmattan, Budapest, 2016.

Hamvas Endre:

„Experiencing the Divine. Initiation in the *Hermetica*.” Közlésre elfogadva: Daróczy A., Sepsi E., Vassányi M., eds.: *Initiation into the Mysteries*, Paris, L’Harmattan, 2017.

Kendeffy Gábor:

“Language, thought and ethics in Augustine.” Megjelenés előtt: Denecker T. *et al.*, eds., *Language and Culture in Early Christianity: A Companion*. Leuven: Peeters Publishers.

«Hazugság és morális felelősség Szent Ágostonnál». Megjelenés előtt: *Ókor*, 2017/1

Parlagi Gáspár:

„The Letter ‘Ad filios Dei’ of Saint Macarius the Egyptian – Questions and Hypotheses.”
Megjelenés előtt: *Studia Patristica*, Peeters: Leuven, 2017.

„A Szent Makariosz erényei című mondásgyűjtemény és a Jézus-ima egyiptomi megjelenése.” Megjelenés előtt: Baán I., Nacsinák G. A., Ötvös Cs., szerk.: *A Jézus-ima és a keleti szerzetesség*. Nyíregyháza, 2016.

Sepsi Enikő:

“At the Sources of Simone Weil’s Mysticism”, Megjelenés előtt: M. Vassányi, E. Sepsi, A. Daróczi, eds.: *The Immediacy of Mystical Experience in the European Tradition*, Springer Verlag, 2016.

“Theatrical Approach of Mystery: the “Kenotic” Theatre.” Megjelenés előtt: A. Daróczi, E. Sepsi, M. Vassányi, eds.: *Initiation into the Mysteries*, L’Harmattan France-Hongrie, 2016.

„L’espace est la matrice du texte.” *Le théâtre de Valère Novarina et le taoïsme*. Megjelenés előtt: ed. S. Kalla: *Espace-temps & mémoire de l’œuvre d’art*, Esthétique & herméneutique, frontières de l’image & du sens, Chine-France, L’Harmattan, Paris, Collection EIDOS, 2016.

„Az istenfogalom Simone Weilnél”, Megjelenés előtt: Vassányi M., Kendeffy G. (szerk.): *Istenfogalom és istenérvek a világ filozófiai hagyományában*, Budapest, L’Harmattan, 2016.

Tóth Anna Judit:

„Enthusiasmos – mystical experience?” Megjelenés előtt: *The Immediacy of Mystical Experience: European Perspectives*, szerk. Vassányi M., Daróczy A., Sepsi E., Springer Verlag, Berlin, 2016, series ‘Sophia Studies in Cross-cultural Philosophy of Traditions and Cultures.’

“Dionysus and his doppelgänger at John Lydus.” Szerkesztés alatt: *Initiation into the Mysteries*, szerk. Daróczy A., Sepsi E., Vassányi M., L’Harmattan France, Paris, 2016.

„John Lydus as pagan and Christian.” Közlésre elfogadva: *Pagans and Christians in the late Roman Empire: New Evidence, New Approaches. 4th-6th Centuries*, szerk. Sággy M., CEU, Budapest, 2016-17.

Vassányi Miklós:

The Immediacy of Mystical Experience: European Perspectives, közösen szerk. Daróczy A., Sepsi E., megjelenés előtt: Springer Verlag, Berlin, 2016, series ‘Sophia Studies in Cross-cultural Philosophy of Traditions and Cultures.’ (220 pp.)

“Gymnastics of the Mind: The Theory of *gymnos nous* in Maximus.” Megjelenés előtt: *The Immediacy of Mystical Experience: European Perspectives*, Berlin: Springer Verlag, 2016.

“St Denys’ Concept of Initiation in *De divinis nominibus*—A Paradoxical Case.” Megjelenés előtt: *Acta antiqua* (Budapest), 2016.

Istenfogalom és istenérvek a világ filozófiai hagyományában c. tanulmánykötet szerkesztése Kendeffy G.-ral, L’Harmattan, Budapest, 2016. (400 pp.)

“Hitvalló Maximus krisztológiai érvei a Pyrrhos-vita tükrében.” Közlésre elfogadva: *Istenfogalom és istenérvek a világ filozófiai hagyományában*, szerk. Kendeffy G.–Vassányi M., L’Harmattan, Budapest, 2016.

Repozitóriumunk címe:

<http://www.kre.hu/btk/index.php/2015-12-05-09-31-20/2015-12-05-09-35-24.html>

A már kiadott könyveket a szerzői és kiadói jog védelme végett nem helyeztük el a repozitóriumba – ezek könyvtárból vagy könyvesboltból beszerezhetők.

Még egyszer tisztelettel köszönjük, hogy az OTKA/NKFI támogatta kutatócsoportunkat!

Tisztelettel,

Budapest, 2016. augusztus 29.

Vassányi Miklós
vezető kutató